

УДК 338.43:330.322.341.1

Поліщук С.П.
кандидат економічних наук,
асистент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності та євроінтеграції
Білоцерківського національного аграрного університету

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITY AS THE MAIN DIRECTION OF DEVELOPMENT OF AGRARIAN SPHERE

АНОТАЦІЯ

Розглянуто проблему та значення інвестиційно-інноваційної діяльності для агропромислового комплексу України та економіки в цілому. Обґрунтовано необхідність розвитку інноваційної діяльності як однієї з основних складових частин конкурентоспроможності країни. Приділено увагу необхідності поліпшення інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій. Розглянуто динаміку надходжень іноземного капіталу в агропромисловий комплекс у 2015 р. Визначена потреба в розробці та реалізації ефективної державної політики.

Ключові слова: інновації, прямі іноземні інвестиції, інноваційна діяльність, державне регулювання, інвестиційний клімат.

АННОТАЦИЯ

Рассмотрена проблема и значение инвестиционно-инновационной деятельности для агропромышленного комплекса Украины и экономики в целом. Обоснована необходимость развития инновационной деятельности как одной из основных составляющих конкурентоспособности страны. Уделено внимание необходимости улучшения инвестиционного климата для привлечения иностранных инвестиций. Рассмотрена динамика поступлений иностранного капитала в агропромышленный комплекс в 2015 г. Определена потребность в разработке и реализации эффективной государственной политики.

Ключевые слова: инновации, прямые иностранные инвестиции, инновационная деятельность, государственное регулирование, инвестиционный климат.

ANNOTATION

The article considers the essence and importance of investment and innovation for agriculture and the economy as a whole. The necessity of development of innovative activity as one of the basic components of a country's competitiveness. Paid attention to the need to improve the investment climate for attracting foreign investment. The dynamics of foreign capital inflows in the agricultural sector in 2015. Identified the need to develop and implement effective public policy.

Keywords: innovation, foreign direct investment, innovative activity, state regulation, investment climate.

Постановка проблеми. Сучасний світовий розвиток характеризується широким впровадженням досягнень передових науково-технологічних розробок, що дає можливість здійснювати ефективні зрушення в економіці, стимулюючи виробництво високотехнологічної продукції, в тому числі агропромислового виробництва.

Сучасні економічні умови та висока конкуренція вимагає більшої активізації інноваційної діяльності як найбільш ефективного способу підвищення конкурентоспроможності країни та подальшого інтенсивного розвитку. Без інноваційних процесів неспроможні відбуватися структурні перетворення, динамічне еконо-

мічне зростання і виведення економіки нашої країни на шлях сталого розвитку. Використання наявної моделі розвитку агропромислового сектора України з орієнтацією на низькотехнологічне виробництво та експорт неякісної продукції приведе до зниження конкурентних позицій нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем інноваційно-інвестиційного процесу в нинішніх умовах розвитку аграрного сектора економіки України присвячені наукові праці вітчизняних вчених-економістів П. Саблука, О. Шпикуляка, Л. Курило, П. Гайдучького, В. Русана, С. Гуткевич, М. Кісіля, Г. Підлісецького та ін. У їх публікаціях висвітлюються актуальні складники цієї важливої проблеми, яка має визначальний характер щодо виходу сільського господарства з кризового стану, забезпечення розвитку конкурентоспроможного виробництва АПК внаслідок залучення та розробок інновацій.

Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження інновацій в соціально-економічний розвиток країни, зокрема АПК для підвищення ефективності діяльності та інвестування інноваційних процесів в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах інноваційна діяльність тією чи іншою мірою характерна будь-якому виробничому підприємству. Дослідження аграрних проблем економічного зростання насамперед пов'язано з великим розривом теоретико-методологічних основ розвитку економіки з дійсною практикою. Тому виникла необхідність розробки основних положень удосконалення та подальшого розвитку інноваційно-інвестиційних процесів, їх належного фінансування, в тому числі за допомогою залучених іноземних коштів, оскільки основним джерелом фінансування інновацій підприємств агропромислового комплексу є їх власні кошти, що зумовлено складним процесом залучення ресурсів та несприятливим інвестиційним кліматом. Незначне фінансування інноваційної діяльності здійснюється з державного й місцевих бюджетів, коштами вітчизняних та іноземних інвесторів.

Потреба аграрного сектора України у повноцінній реалізації інноваційно-інвестиційної моделі зумовлена об'єктивно. Основною проблемою сільськогосподарських підприємств сьогодні є низька забезпеченість матеріально-технічними та фінансовими ресурсами навіть для простого відтворення виробничого процесу. За підрахунками спеціалістів, інвестиційні втрати вітчизняної аграрної сфери за останні 15 років сягають близько 100 млрд дол. США за умови відставання вітчизняної аграрної техніки на два покоління від закордонних аналогів, що призвело до кризових явищ у сільському господарстві. Останнє є дуже важливим у зв'язку з припиненням інвестиційного процесу в сільському господарстві України [1, с. 5].

Прямі іноземні інвестиції в агропродовольчий сектор економіки України за 9 місяців 2015 р. скоротилися на 8,5%. Встановлено, що сільське господарство залишається мало привабливим для іноземного інвестора (на кінець 2015 р. обсяг ПІІ зменшився майже на 117 млн дол. США).

Згідно з даними Державної служби статистики України, за січень – вересень 2015 р. обсяги прямих іноземних інвестицій на розвиток сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг становили 547,5 млн дол. США, що на 69,6 млн дол. США менше, ніж на початок року. Прямі іноземні інвестиції в харчову промисловість за цей період скоротилися на 213,5 млн дол. США і станом на 1 жовтня 2015 р. становили 2 492,9 млн дол. США [2].

На думку науковців Інституту аграрної економіки, основними інвесторами в АПК України, на яких припадає половина прямих іноземних інвестицій, залишаються країни Європи – Кіпр, Нідерланди, Великобританія, Франція та Швейцарія. Якщо відтік інвестицій в агропродовольчий сектор за три квартали 2015 р. становив майже 10% наявного на початок року сукупного капіталу нерезидентів, то в цих країнах – близько 6%. Основними причинами скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій в агропродовольчий сектор, яке розпочалося з 2014 р., стало зниження рівня його інвестиційної привабливості через анексію Криму і військові події на Донбасі, загальний спад економіки, звуження споживчого попиту тощо [3]. Як показує практика, прямі іноземні інвестиції надходять переважно в невиробничу сферу економіки України, тому їх нарощування не суттєво впливає на розвиток агропромислового виробництва.

З огляду досягнення мети інвестиційно-інноваційної модернізації економіки України, важливими є не лише масштаби залучених іноземних інвестицій та технологій, а й те, наскільки вони інтенсивно та ефективно використовуються у виробництві та підтримуються урядом під час реалізації планів розвитку. При цьому необхідно сформулювати чітку модель інвести-

ційно-інноваційних змін в аграрному секторі. Розвиток агропромислового комплексу України потребує значного наукового обґрунтування економічних відносин між вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання. Зважаючи на це, існує можливість участі спільними підприємствами у співпраці з іншими вітчизняними товаровиробниками, пов'язаними з сервісним обслуговуванням, що дасть можливість сільськогосподарським виробникам застосовувати сучасну техніку, засоби захисту рослин, добрива тощо.

Інноваційне оновлення аграрної сфери України, на думку В. Юрчишина, є концептуальною основою новітньої аграрної політики, яка забезпечуватиме завоювання і надійне утримання ринкових ніш, прискорене освоєння світових науково-технічних досягнень разом з вітчизняними здобутками, виведення на значно вищий рівень розвитку аграрного сектора української економіки [4].

Інновації виникають в результаті появи нових знань і їх втілення в інноваційний продукт. За визначенням А. Мешкова, «інновація – це особлива сфера теорії й практики, система дії соціального суб'єкта, спрямована на вдосконалення якостей соціокультурного суб'єкта і яка дає агенту можливість придбати в якості винагороди бажані ресурси й позитивну репутацію...» [5]. На практиці результатом впровадження інновацій може бути економічний і соціальний ефект. У першому випадку – це зменшення виробничих витрат і зростання прибутків, а в другому – покращення соціальних стандартів життя людей.

На інноваційний розвиток АПК впливає багато факторів, усунення яких неможливе без удосконалення економічного механізму інноваційної активності та виявлення закономірностей його розвитку. Основними факторами, які впливають на інноваційний розвиток АПК є:

- диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію;
- скорочення державного фінансування науково-технічних програм;
- неконтрольована лібералізація цін, інфляція, спад економіки;
- уведення податкової та кредитної політики, неадекватної умовам функціонування АПК;
- дезінтеграція виробничої, соціальної та ринкової інфраструктури АПК;
- різноманітність форм власності та форм господарювання;
- посилення конкуренції з закордонними технологіями за всіма ланцюгами НТП;
- зосередження розпорядження об'єктами в руках виробників сільськогосподарської продукції;
- зміцнення економічної мотивації, установлення пріоритету високоефективного виробництва [6].

На думку В. Будянського, «інноваційна діяльність ставить за мету залучення інвес-

тицій у створення і використання промислової, інтелектуальної власності науково-технічної продукції з метою отримання прибутку або соціального ефекту» [7]. Зважаючи на це, основними принципами формування державної політики має бути створення сприятливого інвестиційного клімату при здійсненні інноваційної діяльності та активізація міжнародного співробітництва України в інноваційній сфері.

У 2015 р. був проведений міжнародний інвестиційний форум під гаслом «Сталий розвиток завдяки прямим іноземним інвестиціям, що спонукають до інновацій і трансферу технологій» (Sustainable Development through FDI induced innovation and technology transfer). За результатами обговорення визначено, що для країни, що приймає, важливими є «чітке визначення стратегії, правильне поєднання політичних інструментів, створення умов ведення бізнесу» [8].

Розвиток аграрного виробництва передбачає значне впровадження інноваційних розробок, створення сталих механізмів довгострокових інноваційних проектів, а також формування ринкової інфраструктури в агропромисловому комплексі України. Однак на практиці досконало не розроблено основних напрямів державної політики інноваційного розвитку аграрного сектора економіки, незважаючи на прийнятий у 2012 р. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». Метою цього закону є забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому й зовнішньому ринках [9]. У сучасних умовах трансформації економіки необхідно активізувати розвиток міжнародного співробітництва саме в інноваційній сфері, насамперед із країнами ЄС.

Сутність державної інвестиційної політики в агропромисловому виробництві на сучасному етапі його розвитку полягає, насамперед, у визначенні пріоритетних напрямів, джерел і обсягів капітальних вкладень в галузі аграрного сектору економіки. Тут найближчими цілями має бути нарощування капітальних вкладень у ті галузі і сфери діяльності, які забезпечують прискорення виходу сільського господарства з кризової ситуації. Складність розв'язання проблеми розвитку інвестиційного процесу, нарощування вкладень в основний капітал зумовлено тривалим періодом низькорентабельного і збиткового виробництва, зокрема, продукції тваринництва, у більшості сільськогосподарських формувань, що стало головною причиною різкого зменшення обсягів інвестицій у сільське господарство [1, с. 362].

Про низький рівень розвитку інноваційного середовища в Україні свідчать низькі позиції України у міжнародних рейтингах, які оцінюють технологічну та інноваційну конкурентоспроможність країн, серед яких:

– глобальний індекс конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (в 2012 р. Україна зайняла 73-тє місце серед 144 країн);

– індекс економіки знань Інституту Світового банку (в 2012 р. Україна зайняла 56-тє місце серед 145 країн);

– глобальний індекс інновацій Корнуельського університету (в 2013 р. Україна зайняла 71-ше місце серед 142 країн), бізнес-школи INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності WIPO.

На нашу думку, інноваційна діяльність в Україні потребує міжгалузевого технологічного обміну, зміцнення зв'язків компаній з університетами та науково-дослідними інститутами, розвитку міжнародної науково-технічної кооперації, венчурного інвестування в нові прогресивні розробки, створення інноваційної інфраструктури, широкого застосування інформаційних технологій тощо [10, с. 66].

Висновки. Формування ефективної інноваційно-інвестиційної політики є основним напрямом у забезпеченні конкурентоспроможної сільськогосподарської галузі та агропромислового комплексу в цілому. Основними факторами, які негативно впливають на ефективну діяльність сільськогосподарських підприємств, є:

– використання технологічно застарілого обладнання;

– низький рівень заробітної плати працівників галузі;

– відсутність власних коштів та незначне надходження кредитних та залучених;

– низький рівень державної підтримки;

– відсутність досконалих спеціальних програм розвитку агропромислового комплексу.

Головним завданням є створення економічних умов для реалізації інноваційного потенціалу, оскільки інноваційно-інвестиційна діяльність визначальна у забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняного агропромислового комплексу.

Інтеграційний курс України на співпрацю з європейськими країнами та побудову розвиненої економіки передбачає відповідні конкретні дії з боку держави, насамперед пов'язані з формуванням і реалізацією активної інвестиційної політики, що забезпечить активізацію інвестиційного процесу внаслідок створення сприятливого інвестиційного клімату. Інвестиційний розвиток, у свою чергу, забезпечить надходження інновацій у вітчизняне конкурентоспроможне виробництво.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Саблук П. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект : [монографія] / П. Саблук, О. Шпикуляк, Л. Курило. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.

3. Прямі іноземні інвестиції в український АПК скорочуються другий рік поспіль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukragromash.com.ua/item/129-pryami-inozemni-investitsiji-v-ukrajinskij-apk-skorochuyutsya-drugij-rik-pospil>.
4. Юрчишин В. Концептуальні основи розробки новітньої аграрної політики та її реалізації / В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2003. – № 8. – С. 4–9.
5. Мешков А. Основные направления исследования инновации в американской социологии / А. Мешков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecsocman.edu.ru>.
6. Минниханов Р. Инновационный менеджмент в АПК / Р. Минниханов, В. Алексеев. – М. : Изд-во МСХА, 2003. – 432 с.
7. Будянський В. Инновационная деятельность и проблемы совершенствования ее регулирования / В. Будянський // Интеллектуальна власність. – 1999. – № 10. – С. 22–23.
8. Sustainable Development through FDI induced innovation and technology transfer [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aimcongress.com>.
9. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 19–20. – Ст.166. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
10. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://niss.gov.ua/public/File/2013_table/1029_dok.pdf.